

Tjänsteställe: Samhällsbyggnadsförvaltningen,
Bygglovsenheten
Handläggare: Virpi Dahl
Remitterad: Linda Lökvist, bebyggelseantikvarie
Datum: 2023-09-06
Beteckning: LOV 2023-474

Katten 14, LOV 2023-300 Antikvariskt utlåtande

Bebyggelseantikvarie Linda Lökvist

Innehåll

Sammanfattning	1
Ärendet	1
Karaktär och stilhistoria	2
Aktuella skydd	2
Åtgärder för tillsyn	3
Kulturhistoriska värden	4
Antikvarisk bedömning	4

Figur 1 Katten 14 i Sörhaga

Sammanfattning

Tillsynen på Katten 14 resulterade i följande bedömning:

- Byggnaden är uppförd 1902 i Schweizerstil och är inte tidigare utpekad, men bedöms efter besök på plats vara kulturhistoriskt värdefull och omfattas av PBL8:13. Motiveringen utgår från dess
 - o representativitetsvärde
 - o socialhistoriska värde
 - o sällsynthetsvärde
 - o dess i huvudsak bevarade karaktär och kulturhistoriska värden; samt att
 - o det är uppfört före 1920-talets byggexpansion. Enligt definitionen i Boverkets föreskrifter är byggnader äldre än 1920 särskilt värdefulla om de uppfyller något av kriterierna i BFS 2016:6 punkt 1.2213 och har sin huvudsakliga karaktär bevarad.
- Ändring av fasad avser panelbyte från helt stående locklistpanel till varierande stående och liggande panel
- Befintliga fönster flyttades i samband med detta ut i liv med fasaden, så som fönstren ursprungligen var placerade.

Åtgärderna strider inte mot PBL 8:13 eller 8:17, utan stärker och lyfter fram de kulturhistoriska värden och karaktärsdrag som är typiska för stilen och perioden då byggnaden uppfördes, vilket utifrån antikvarisk synvinkel är positivt. Om åtgärderna skulle visa sig vara bygglovspliktiga enligt PBL 9 § 2 punkt 3c) är den antikvariska bedömningen att finns goda chanser att bevilja bygglov i efterhand.

Ärendet

Det har inkommit en anmälan för tillsyn angående ändrad fasadpanel samt eventuellt byte av fönster på Katten 14. Undertecknad samt inspektör Virpi Dahl som handläggare ärendet var på platsbesök 2023.08.31.

Karaktär och stilhistoria

Byggnaden är inte tidigare kulturhistoriskt utpekad, men bedöms vara kulturhistoriskt värdefull och omfattas av PBL 8:13 och 8:17 (se nedan under aktuella lagrum).

Katten 14 uppfördes 1902 i en byggnadsstil som brukar kallas Schweizerstil, som dök upp i Sverige i slutet av 1800-talet. Dessa villor var ofta stora och byggdes för de välbeställda. Stilen är eklektisk, det vill säga stilblandad utifrån tidigare stilar och hade stor variation av utförande. Den kunde vara såväl symmetrisk som assymetrisk i sitt formspråk, stora fönster med fast T- eller korspost utan spröjs i överlufterna, mindre och mer gotiskt inspirerade fönster på vindsvåningarna och småspröjsade fönster på vissa enskilda byggnadsvolymerna. Andra framträdande drag är de höga byggnadsvolymerna med branta takfall, ofta med frontespis med extra gavelpartier på långsidans takfall, liksom tinnar och hörntorn med tornspiror och vindflöjel. Panelarkitekturen är karaktäristisk genom hyvlad, varierande stående och liggande panel, ofta försedd med intrikata lövsågerier på balkongräcken, ibland på gavelspetsarnas utskjutande tak och eventuella verandor. Katten 14 är mycket representativ för denna byggnadsstil och ligger i sutterängläge, vilket också ger en källarvåning, murad i huggen sten.

Figur 2 Panelen är typiskt indelad med panelavdelande listverk i avvikande, mörkare kulör i samma nyans som fönsteromfattningarna, dock brukade fönsterbågarna vara en nyans mörkare. Den nedre panelen är stående, vilket var vanligt. Här syns även det karaktäristiska tornet, liksom det balkongförsedda burspråket och de extra gavelpartierna på frontespisen som bryter igenom långsidans takfall.

Aktuella skydd

PBL kap 8 13 §

En särskilt värdefull kulturhistorisk byggnad får inte förvanskas. Det innebär att de egenskaper som ligger till grund för de kulturhistoriska värdena inte får tas bort, förstöras eller förändras så att värdena minskar eller går förlorade.

Boverket har i BFS 2016:6 punkt 1.2213 definierat av vad som utgör en särskilt värdefull byggnad, där just byggnader före 1920-talet särskilt lyfts fram:

Byggnader från tiden före 1920-talets bebyggelseexpansion, som har sin huvudsakliga karaktär bevarad, utgör idag en så begränsad del av byggnadsbeståndet att flertalet av dem kan antas uppfylla något av kriterierna för särskilt värdefull byggnad.

PBL 8:17

Vid ändringar på byggnad måste dess karaktär och historiska värden respekteras och tas hänsyn till.

Gällande skydd

- PBL 8:13
- PBL 8:17

Byggnaden omfattas inte av skyddsbestämmelser i detaljplan eller av områdesbestämmelser.

Figur 3 Här syns bland annat särskilt lövsågerierna på båda balkongerna och tornspiran som är tidstypiska attribut för stilen.

Åtgärder för tillsyn

De åtgärder som anmälts för tillsyn var byte av träpanel och fönster.

Träpanelen utgjordes tidigare enbart av stående locklistpanel som inte var ursprunglig (figur 4). Den är nu utbytt till växlande panel med stående locklistpanel nertill och liggande panel ovanför, åtskilt av mörkare målat listverk i samma kulör som fönsterfodren (figur 1-3).

I samband med panelbytet flyttades fönstren ut till fasadlivet från att tidigare ha legat längre in i fasaden. Att fönstren legat djupare i fasaden gav en skuggverkande effekt som inte

Figur 4 Tidigare panel som har ersatts, jämför figur 2.

stämmer med stilen. Alla fönster befanns fortfarande vara sidohängda, såväl korspostfönster som mindre, ospröjsade fönster. Fönsterfodren är nya och mer profilerade fönsterfoder med vattbrädor, vilket ihop med den nya panelen är en för tiden och stilen mer rättvisande arkitektonisk gestaltning.

Kulturhistoriska värden

Katten 14 är inte utpekad sedan tidigare, men bedöms vara kulturhistoriskt värdefull motsvarande klass B enligt kommunens värdering av byggnader i kulturmiljöprogrammet och omfattas av PBL 8:13 och 8:17. Enligt rättsfall MÖD 2012-04-26 mål nr P 285-12 behöver en byggnad inte vara utpekad sedan tidigare för att omfattas av skydd i dessa lagrum.

De kulturhistoriska värdena hos Katten 14 består av dess representativitetsvärde och socialhistoriska värden, som visar hur välbeställda människor vid sekelskiftet bodde. Därtill är byggnaden välbevarad utifrån flera karaktäristiska, arkitektoniska drag som återfinns i beskrivningen av stilen ovan och illustreras i fotona 1-4. Exempelvis har byggnaden traditionella sidohängda fönster i fast korspostutförande, liksom bevarade volymer och detaljer, såsom balkongsnickerier och vindflöjel.

Enligt Boverket är byggnader uppförda före 1920 färre till antalet (9,9 % av Sveriges totala byggnadsbestånd) än de som byggdes mellan 2000 och 2019 (10%). Volymmässigt utgör byggnader äldre än 1920 ännu mindre (7% av det totala byggda beståndet), än byggnaderna uppförda mellan 2000 och 2019 (12%). Trots att Sverige inte deltog i Andra Världskriget, så har vi i ett europeiskt perspektiv en väldigt liten andel äldre bebyggelse.

Äldre byggnaders låga andel och volym i Sverige som helhet gör att historiska byggnader uppförda före 1920 har ett starkt kulturhistoriskt sällsynthetsvärde i ett övergripande nationellt perspektiv. Detta utgör ett högt värde i sig, men förstärker också andra kulturhistoriska värden. Byggnader äldre än 1920 har därför ansetts särskilt värda att bevara och skydda.

Antikvarisk bedömning

Bedömningen för denna tillsyn är följande:

- Katten 14 har höga kulturhistoriska värden som omfattar representativitetsvärde, socialhistoriskt värde och sällsynthetsvärde, som har beskrivits i detta utlåtande
- Byggnaden har genom panelbytet återfått en mer ursprunglig karaktär som överensstämmer med dess arkitektoniska stil och kulturhistoriska värde (jämför figur 2, 4 samt panelen på grannhuset från samma tid i figur 5).
- Fönstren är traditionellt sidhängda fönster, med träfoder och fasta poster. De har i samband med panelbytet lyfts ut i liv med fasaden, även det är en återgång till byggnadens ursprungliga egenskaper och som både stämmer med dess tidstypiska karaktär och kulturhistoriska värde.
- Fönsteromfattningarna har bytts i samband med panelbyte och eventuella fönsterbyten. Det överensstämmer med såväl tid som arkitekturstil
- Åtgärderna strider inte mot PBL 8:13 eller 8:17, utan stärker och lyfter fram de kulturhistoriska värden och karaktärsdrag som är typiska för stilen och perioden då byggnaden uppfördes, vilket utifrån antikvarisk synvinkel är positivt.
- Om åtgärderna skulle visa sig vara bygglovspliktiga enligt PBL 9 § 2 punkt 3c) finns inga antikvariska hinder mot att bevilja bygglov i efterhand.

Åtgärderna ses som positiva utifrån ett antikvariskt perspektiv.

Dag som ovan

Figur 5 En liknande villa på andra sidan gatan i samma stil, men varierat utförande. Här syns den växelvis stående och liggande panelen på fasaden, där dock varje våning har växelvis stående eller liggande panel utöver den stående panelen vid sockeln.

Linda Lökvist

Bebyggelseantikvarie

Bygglovsenheten

SAMHÄLLSBYGGNADSFÖRVALTNINGE

